

JÄRVA TEATAJA

NELJAPÄEVAL, 21. OKTOOBRI 1943. A.

3. AASTAK. NR. 121. ÜKSIKN. 5 PN.

Tolmetus ja talitus: Paide, Turg 10, telef. 30. Ilmub teisipäeval, neljapäeval ja laupäeval. Tellimishind Rmk 0,60 kuus. Peatoimetaja: Johannes Kaup. Väljaandja: Kirjastus Eesti Ajaheht. Paide Trükkikoja trükk

Bolshevikud ründasid Kiievi ja Homeli

vahel päeva läbi asjatult

Lõuna-Itaalias vallutati ajutiselt kaotatud asula ameeriklastelt tagasi. — Saksa võitluslennukid ründasid Londoni ruumi

Führeri peakorterist, 20. okt. Sõjajõudude ülemjuhatus teatab:

Asovi merest põhja pool ründasid nõukogud jälle meie rannet. Nad löödi ägedalt võitlusi tagasi.

Kagu pool Krementsburgi kestavad rasked tõrjevõitlused vähenemata ägedusega. Kiievi ja Homeli vahel löödi mitmes kohasid teostatud vaenlase läbimurderünnakud peale kibedalt, kogu päeva läbi kestnud võitlusi tagasi.

Ülejäädud idarindel toimus ainult edela pool Velikije Lukit ja Ilmjärvest põhja pool elavamaid kohalikke ja meie edukaid võitlusi.

Vardõ merepiirkonnas ajasid jaht- ja hävitajateksused jälle ühe vaenlase õhurünnaku ülele saksa varustuskonvooli nurga ilma omapoolsete kaotusteta tulistati alla 14 vaenlase lennukit.

Lõuna-Itaalias oli Voltorno käärus ja Campobasso ruumis elavat võitlustegevust. Peale vahelduvat võitlust löödi ameeriklased ühest ajutiselt kadumaläänud asulast põhja pool Capnat välja.

Teltest rindelõikudest teatatakse mõlemapoolset suurtõukut ja omapoolset edukat rünnakutegevust.

Sõjalaevastiku julgustuseid tulistasid Hollandi rannikupiirkonnas kohal eile alla 6 briti lennukit.

Saksa võitluslennukid ründasid mõõdu- nuid 381 eesmärki Londoni ruumis.

Island tahab oma iseseisvust säilitada

Stockholmist, 19. 10. (DNB). Ühes „Times'ile“ saadetud artikli rõhutab Islandi saadik Londonis teravalt Islandi iseseisvust. Selleks andis põhjust „Timesi“ juhtkiri Assooride puhul, milles Islandi nimetatil liitlaste poolt okupeeritud „eelpostiks Atlantid“. Islandi saadiku vastus tagineb noodi, mis ameeriklaste maabusime puhul juulis 1941 anti üle Islandi peaministrile. Selles olevat

Jaapanlased lähenevad kiirmarsil India piirile

Vaenlase rünnakkavatsustest jõuti ette. — 17.000 vaenlase sõdurit jaapanlaste poolt sissepiiratud

Tokioist, 20. okt. (DNB). Jaapani väed on Birma piiri ääres vaenlase rünnakkavatsustele ettejõudnud ja rünnakoperatsiooni alustanud. Nii okupeeriti Kuensanit väljades jaapani vägede edasitungiga vaenlase teotuspunkte mäestikus ja lõigati läbi seega ühendustee „liitlaste“ ning tschungsking- hiinlaste vahel. Edasi vallutati 16. oktoobril rünnakuga ühe tähtis vaenlase teotuspunkt, lõigates seega ära vaenlase taandumiste. Peale selle piirati sisse 36. tschungsking- diivis. Hävitusoperatsioonid on käimas. Teised jaapani väedast lähenevad kiirmarsil India piirile.

Tokioist, 20. okt. (DNB). Jaapani vastutõrjulist esimese edu teatena Hiinas Bir-

India vabadusvõitlus

Gandhi ja Bose käsikäes

Berlinist, (DDK). 2. oktoobril mõõdas Mohandas Karamchand (lühendatult Mahatma) Gandhi 74. sünnipäev. Kui moodas india rahvusluse looja, kui india kongressipartei juht ja väljapaistev võitleja briti imperialismi vastu on Gandhi kogu maailmas tuntud kujutis. Üks oleviku suurimaid poliitilisi, ideede kuulutajaid, mis täidavad kaugele üle oma kitsama koduma piiride kogu me aastasadade, on Gandhi sünnipäev teretõltnud juhuseks, rõhutada sõbralikke suhteid saksa ja india rahva vahel.

Briti keiserriik India asub ka selle, samuti nagu eelmise maailmasõja puhul, meie vaenlaste leeris. India rahva parim osa pooldab seevastu ideale, mida kaitsevad Saksaamaa ja tema liitlased. See on nende ideaalide pärast, et Mahatma Gandhii tuleb oma 74. sünnipäev veeta vanglas.

Kui vastuoluliselt Gandhi ongi tegutsenud oma poliitilise karjääri kestel, ilalgi ei ole ta seejuures kaotanud silmist sihti, mille kuulutamise tõstis ta esile enda kaamaalaste ridadest: India vabadus.

Poliitilise taktikuna on Gandhi end oma vahendite valikul näidanud sageli kangekaelsena. Mõnigi kord näis, nagu õnnestus inglise poliitikal Gandhilt midagi maha tingida. Ent juba kord jäi Gandhi võitjaks. Kunagi ei loobunud ta oma kalleimast ardeist India vabaduse nõudest. Ta kaitseb seda inglase vastu samuti nagu oma nende kaamaalaste vastu, kes ei tahtnud või ei suutnud tema teele järgida. Kõik briti asukad, eelkõige aga lord Halifax, lord Willington ja lord Lillithgow, komistusi Gandhile. Ja see oli Gandhi, kes vastu oma paljude pooldajate heatahtlikke nõuandeid ajas nurga Crippsi missiooni, takistades sellega käest käigimast võimalust, mis praeguses sõjas esineb sel sanjandil india rahvale teistkordseid, võimalust vabadusele.

Probleemidest, mis uut asekuningat, feldmarssal Lord Wavelli, Indias ootavad, on raskeimini lahendamata Gandhi vangistus. Seda saab arvestada läbi niisama vähe lahendamata kui veeennise või vägivalla abil. Kõiki neid vahendeid on Gandhi vastu tihti rakendatud, osutades aga alati kasutuiks. Briti seiskukohalt on raske ütelda, milline Gandhi

Aadria rannikul on kahurid suunatud vaenlase laevade vastu. (PK-sõjakirj. Henisch. Wh.)

Inglismaa püüdnud kinnitanud, et Islandi absoluutset suveräänsust tunnustatakse ja et seda ei riivata ei rahulepingutega ega muul viisil.

Saadiku vastusest vaevalt piisab, et teha „eelpostist Atlantid“ jälle iseseisvat Islandit. „Pühalikud lubadused“ on Inglismaal teatavasti odavad, kuna neid ei peeta. Ka Island ei ole erandiks.

Kõrge aumärk Hiiumaa vabastajale

Führeri peakorterist, 16. oktoobril.

Führer annetas 14. oktoobril kapten Hans Pestkele, pataljoniülemaale ühes grenaderirügemendis, kui Saksa sõjajõudude 311. sõdurile Tammelehed Raudristi Rütli- lristi juure.

Kapten H. Pestke paistis juba idasõja- käigu esimestel kuudel silma ühe Ida-Preisli grenaderikompaini ülemana. Ta võitis oma üksusega otsustavat osa eriti Hiiumaa kiirest vallutamisest. Esimese rünnakulainena moodustas ta oma kompaniaga sillapea, tungis oma grenaderide eesotsas vaenlase punkripoositseoni ja vallutas ühe raske rannakaitsepatarei, enne kui vaenlane sai seda kõlbmatult mureta. Edasistes võitlustes saarel muutis ta võitlusvõimetuks veel teise patarei, mis Saksa rünnakut püüdis takistada. 15. novembril 1941 anneti talle Raudristi Rütlist.

Ka hiljem, eriti just raskes tõrjevõitluses lõuna pool Laadoga järve, on kapten Pestke ikka jälle oma isikliku vahuse ja meelekindlusega silma paistnud. Ta suuri teened hindas Führer nüüd Tammelehtede annetamisega.

Alabamas streigivad mäetöölised

USA-siseminister Ickes segab end asjasse

Stockholmist, (DZ). Kolmapäevast saadik streigivad Alabamas 17 söekaevanduse ja nendest sõltuvate tööstuste meeskonnad. Praegu streigib ümmargoselt 20.000 töölisi. Seeläbi on juba tekkinud toodangu langus Birminghami terasevabrikutes. Tennessee Coal Iron and Railroad Company, mis päevas töötleb üle 3000 tonni maaki, jättis neil kõrg- ahju seisma. Üks teine tööstus tegi seda kahe kõrgahju juba varem. Vahepeal on streik haaranud ka 3500 töölisi Indianas.

Siseminister Harold Ickes, kes juhatab ka söe- ja põletisainete toodanguametit, väljendas ühes kirjas sõjatööstustele kartust, et mäetöölised uus üldstreik enne mäetöölise ametiühingu ja valituse vahel kuul 31. okt. sõlmitud kodurahu lõppu võiks avaldada liitlaste sõjapidamisele tunduvalt mõju. Samangused kirjad saatis sõjatööstustele sõjajaministeeriumi alamriigisekretär Petterson ja mereministeeriumi alamriigisekretär Forrestal, et toonitada streiki peatse lõpetamise vajadust.

Mussolini võitis vastu Rommeli

Roomast, 16. 10. (DNB) Duce võitis vastu Saksa sõjajõudude ülemjuhataja Põhja-Itaalias, kindral-feldmarssal Rommeli. Mussolini tervitas oma küllalist erakordse sõdalikkusega ja pidas temaga nõu sõjaliste küsimuste üle.

Bolshevikud tööl

Genfist, 19. 10. (DNB). Prantsuse-Aafrika transporditööliste ametiühingu peasekretär teatel on Alžeerias alustanud jälle tegevust kommunistlikult orienteeritud ametiühingud. Neisse kuulub seniol 30.000 liiget Alžeerias, 12.000 Oranis ja 10.000 Konstantines.

Argentiinas keelati juudi ajalehed

Madridist, 16. 10. (DNB). Nagu Buenos Aireses teatatakse, on kõik juudi ajalehed ilma põhjuseid teatamata määramata ajaks euletud.

Vaenlase võitlusgrupp lõigati ära

Paljudes kohtades idarindel löödi vaenlase rünnakud veriselt tagasi

Führeri peakorterist, 19. okt. Sõjajõudude ülemjuhatus teatab:

Asovi merest põhja pool vaenlase rünnakud võrreldes eelmiste päevadega nõrgeneid. Nõukogud kandsid jälle veriseid kaotusi.

Kesk-Dnjepril püüdis vaenlane Dnepropetrovskist ja Krementsburgi vahel mõne päeva eest koondamise teel tugevdatud jõududega meie rindest läbimurda. Rasked võitlused ühes lõigus sissemurdnud nõukogude jõududega on käimas.

Kiievist põhja pool peeti tugevad vaenlase rünnakud mitme päevastes rasketes võitlustes kinni, vasturünnakuga muretsid tankid ja soomusgrenaderid nõukogude vihasel vastupanu ja lõikasid ühe vaenlase võitlusgrupi ära tema tagalaühendustest.

Rinde kesklõigus loode pool Tshernigovi, lõuna pool Homelit ja loode pool Smolenskit löödi pealetungiv vaenlane igal pool veriselt tagasi. Lõuna pool Velikije Lukit vallutasid meie väed pärast vaenlase rünnakute tõrjumist eelmistel päevadel kaotatud maala vasturünnakuga ülesti tagasi.

Lõuna-Itaalia rindel toimus ainult Lõuna-Apeniini mägedes elavat võitlustegevust. Campobasso ruumis löi üks omapoolne rünnak briti-ameerika jõud välja ühest ägedasti kaitsitud asulast. Vaenlase vasturünnakud jäid tagajärjetuks.

Briti õhujõud tungisid mõõdund 381 Põhja- ja Lääne-Saksamaa kohale. Samal ajal kui mõned vaenlase lennukid üksikutele asulatele pomme heitsid, ründas briti pommitõukite suurem üksus Hannoveri. Selle terrorrünnaku tekkis linna piirkonnas jälle ulatuslikke kahjustusi. Elanikkonnal oli kaotusi. Õnukaitsejõud hävitasid mittekilisele teadete järgi 15 vaenlase pommitõukit. 5 lennukit tulistati alla vallutatud läänepiirkondade kohal.

Õel vastu 19. oktoobril ründasid saksa lennukid eesmärki Londoni ruumis.

Rudolf Tobiase mälestuskontsert Türil ja Paides

Orelkunstnik Helen Tobias esitab oma isa helitööd

25 aastat tagasi suri Berliinis üks meie andekamaid heliloojaid, prof. Rudolf Tobias, kes oli sealse kuningliku muusikaülikooli õppejõuks. See kurb sündmus oli raskeks kaotuseks meie võrsuvalle muusikakultuurile, kuna R. Tobias varises oma parima loomisjõu juures, olles alles 45-aastane. Tema järeljäänud looming kuulub aga meie rahvusmuusika raudvara hulka ja on sellisena leidnud meil kunni olevikuni pidevat esitamist.

Arvestades kadunu suure tähtsusega meie muusikaelus, korraldab „Puhkuse ja Elurõõmu“ Paide keskosakond R. Tobiase 25. surmapäeva lähememise puhul selle eesti muusika suurmehe mälestamiseks pühapäeval, 24. skp. Paide kirikus kontserdi, kus on kaastegevad kadunud helilooja noorim tütar Helen Tobias, „Estonia“ kontsertmeister H. Schütz ja bariton E. Oja. Paide muusikahuvilistel avaneb seega esmakordselt võimalus tutvuda ühe meie noorema sugupõlve andekama orelkunstnikuga, kellel Helen Tobias pühapäeval igati väärikalt astuda oma suure isa järgedes, kelle lemmikinstrumendiks oli samuti orel. Siinkohal ei saa jätta mainimata, et H. Tobias hiljutised kontserdid Tallinnas leidsid sealsete muusikaarvustajate poolt väga sooja vastuvõtu. Eeloleva kontserdi kava sisaldab R. Tobiase helitööde kõrval, kellelt tuleb ettekannele muusikas ta pikem „Fuuga d-moll“, rea palusid ka klassikute, nagu Bach, Beethoven, Händel, Schumann jne., kellega meie heliloojat kõrg- tult teatav hingesugulus. Kontserdi algul esineb Paide koguduse õpetaja hr. M. Saar sõnavõtuga R. Tobiase elu-

Isamaa-armastuse kõikiühendav side

Kibedate sügistööde keerises on pea märkamatu kätte jõudnud Eesti bolshevismi ikkest vabastamise 2. aastapäev. Oleme ju kõik oma ühised jõupingutused suunanud üldrahvuslikus ulatuses sellisel määral meie kõigi saatust otsustava võitluse heaks, et jääb vähe mahti selle suurheitluse väliste verstapostide jälgimiseks, kuigi need uute etappide tähistajana seda igati vääriavad.

Kodumaa lõplik puhastamine punasest vägivallast langes meie põhjamaise looduse leinaajale, millel puuduvad välised meeltlõendavad tegurid. See ei tähenda aga sugugi seda, nagu ei oskaks meie põllumees või temaga mentaliteedil lähedaselt seotud linlane olla sügiselgi südamest rõõmus. Kuid käesoleval rahvuspühapäeval hiilib õnne ja rõõmu kõrval teadmise üle, et oleme juba kaks pikka aastat tohtinud oma elu uuesti korraldada ja üles ehitada, hingesse veel ahastus nende pärast, kelle vangipõlvele siit viiduna ei nähtu veelgi lõppu, ja vaikselt lein nende pärast, keda oleme kaotanud Sarmaatia metsalise kiskjaküünle all lõplikult. Ja kui meie kõik jälgime päev-päeva kõrval jätkuvald vihaseid võitlusi selle kodumaa põlivaenlasega, siis lööb mõnigi arglik meel oma tunnetes veelgi segasemaks, kuigi selleks puuduvad põhjused.

Iga rahvas ammutab enda sisemise jõu oma minevikus ületatud katsumistest ja sellest panusest, mida ta on suuteline iga päev uuesti mängu panema oma kodu kaitseks. Meie teame, et selles viimases osas on asi korras. Eesti rahvas on oma erakordse visadusega teostatud tööpanusega võitnud ka praegusel raskel võitluspäeval kõigi meie sõbralikkude rahvaste, eeskätt agasaksa rahva täie tunnustuse ja lugupidamise. Kuid ka oma minevikust võime käesolevate raskete katsumispäevade puhul kogeda mõndagi väärtuslikku.

Kui meie mõtleme oma esimesele sangarlikule tõrjevõitlusele bolshevismi vastu veerand sajandit tagasi, siis leiame selle ajalooetki sõjaliselt raskeid momente, isegi nii kriitilisi, et võitluse edukas jätkamine tundus paljude meelest lausa võimatuks. Kuid juba seekord saavutas lõppvõidu meie kõrgem aade, meie suurem usk oma asja pühasse õiglusse. Sama aatejulgus, sama leekiv usk peab nüüdki tugevdama meie kaitsevalmidust kõigi võimalikkude rünnakute — mitte üksnes väliste, vaid palju enam veel sisemiste — vastu. Sest idavaenlase lõplik hävitamine

on eesti rahvale ainsaks teeks tagasi loovale, rahulikule, viljakale elule. Mingit kolmandat võimalust, serveeritagu seda kuitahes „sõbralikkude“ suitsukatete varjul, ei ole.

Kui kaks aastat tagasi saabus teade Hiiumaa ja sellega ühes kogu Eesti lõplikust puhastamisest bolshevistlikkudest jõukudest, siis oli igale mõtlevale eestlasele selge, et selle vabaduse lõplikuks otsustavaks kindlustamiseks tuleb meie rahval ohverdada veel palju. See oli vabadus aktiivseks võitluseks, mitte mugavaks puhkamiseks loorberitel. Meie teame, et palju parimaid eesti poegi on teinud sellest õigest tunnetusest vastavad järeldused, teades, et mehise mehe koht on võitluse päevil rindel. Nende aktiivne võitluspanus on parimaks tõendiks eesti rahva õigest mõtteviisist, mida ei ole suutnud halvata ükski sotsiuspropaganda. Veel enam: sama panus on toonud meile ka rahvuspoliitilisest seisukohast väga olulisi tunnustusi Saksa riigijuhtimise poolt, nagu tõendab Eesti kindralinspektori oberführer Soodla ametissenimetamine. Eestlaste põlise sõdurivapruse teeneks aga on see, et meie rahvusväeosa — Eesti SS-brigaad — rakendatakse nüüd otseselt meie kodumaa kaitseks, millega talle langeb osaks ülevaim ülesanne, mida sõjas võib iganes olla.

Nõnda vastame oma uue vabaduse teisel aastapäeval kõigile vaenlase ähvardustele ja teotustele tugevdatud töö- ja võitluspanusega. Vaga veri ei värise, ütlev üks meie vanasõnu, mis kehtib ka oleviku sugupõlve suhtes. Kuigi meie südameid rõhub veelgi kivihoormana mure kõigi meist terrori läbi eemale- kistute pärast, teame me siiski üht: kus nad ka ei viibiks, meid siin ja neid seal kõidab ühte vennaside, mille nim- meks armastus Eesti vastu. Seda üht- hoiu, aususe ja vennaarmastuse võim- sat koostööd, millega purustame ka kõik punase mürgiambliku hingematvad ideoloogilised võrgutused, ei jätta siis võiduga kroonimata ka Kõigevägevam, nagu see lootus heliseb juba meie suur- ima isamaalauliku Koidula süttivais värssides:

„Valevõrgust liikmed lahti
Kisume sul, Eestimaa!
Jälle saagu sulle mahti
Oma hingel hingata!
Aita meid, oh Jumal taevas,
Sõdi ise meie eest!
Igas valus, igas vaevas
Seisame üksteise eest!“

O. K.

Rudolf Tobiase mälestuskontsert Türil ja Paides

Orelkunstnik Helen Tobias esitab oma isa helitööd

tee ja loomingu kohta. Kontsert algab kell 16.30; pääsmete hinnad on Rm, 3.— ja 2.—

Samal päeval kell 12 toimub sama- sugune kontsert ka Türi kirikus.

Neljapäev on püha

Tallinnast, 19. okt. 21. oktoober, Eesti kommunistlikust ikkest vabastamise aastapäev, on tänava püha. Selle päeva puhul mingelaval avallike aktusi ja pidustusi ei toimu. Töö ärajäämise korral tasu ei maksta. Vastupidisel juhul aga maksetakse tehtud töö eest 50-100%- lise pühapäeva lisatasu.

Hõõguv tuhk süütas loomalauda

Pühapäeval süttis põlema ja põles maani maha Risti alavikis Vee tänav 3 asuv Jaan Kiksonile kuuluv loomalaud ühes kuuriga ning põõningul oleva loomatoiduga. Omanik hindab esialgu oma kahju 800 riigimargale. Nagu esialgsel juurdrlisel selgus, sai tuli algu se hõõguvast tühast, mille samal hommikul kell 9 viis kuuri puust tühakasti põlenud hoone omaniku Jaan Kiksoni naine.

Saint Nazaire'i linna pole enam olemas

Nantes'ist ainult üks kolmandik järel
Paris, 18. 10. (DNB) Vichyat teatakse et Prantsuse riigijuht marssal Petain võitis laupäeval vastu 40 linnapead, Loire'i piirkonnast. Nende hulgas oli ka Nantes'i linna- pea, kes riigijuhi järeleparimisele vastas, et Nantes'i linnast on kaks kolmandikku purus- tatud. 2700 maja on täiesti hävitatud. 65000 isikut on õhurünnakute tõttu saanud kannata- da, 100.000 inimest on evakueeritud. Saint Nazaire'i linnapea seletas, et Saint Nazaire'i linna ei ole enam olemas. Käes- olevat ajal antakse iga kuu vaid 500 toidu- kaarti välja linnale, kus enne sõda elas 45.000 elanikku.

Eestlaste salga üllatusrännak bandi- tide laagrile

Ja jälle nägid eestlased lähimast lähedusest neid võika, kiskja ilmega nägusid, mis omane igale bolshevistlikule bandiidile ja võsakütile

Õnne, enne meie kompanii saabumist N. külla, olid bandiidid sinna sisse tunginud, sealt ühe talumehe setuka koos vankriga kaasa võtnud ning põgenenud. Selle vankri järgi võis märgata kuni lähedase metsani. Ootame sügisene päev, tihedad pilved jooksisid madalalt, viinge tuul mühis metsas, seega olivõimald tingimused vaenlasele nähtamatult läheneda. Umbes kuus kilomeetrit mööda vankrijärgi edasi liikudes ei juhtunud midagi. Pehkinnud okstepraksimine, summutatud hüüded kui ka veepiiskade kabin vastu põõsaid ja puid puutudes — kõigil neil heilidel polnud õnneks mingeid tagajärgi.

Äkki peatus leitnant ja viipas järgivale rühmale, et see end kohe varjaks. Ta ei tea seda tänini, miks ta juba peatus, see sündis nagu mingi ege eunni. Ja bandiidid vastasid võitluses usub sõdur kõige enam oma aimust.

Midagi nagu ei klappinud enam lähemas ümbruses. Aga mis nimelt, seda ei teadnud leitnant veel isegi. Nüüd ettevõtetud luure aga tõestas, et leitnandi aimus pidas siiski paika. Seisatasid meitrit eespool silmasid laurajad bandiidide eelposti. See oli erasik, rõlvastatud tavalise talumehega määratud, halli joppi, üleskeeratud kõrvadega läbi-läbi peas, automaatpüss olal. Nii seisid ta, toetades vastu jameda pun tuve. Tal ei näinud olevat tähtsust oma hästikaitstud kohalt lahkuda, et edasi-tagasi käia.

Ometi ei tohtunud meie selle bandiidi oavõtmatusesse ja üheksõikeusest lasta end viia ekaiteele. Olime juba horduvast koge-mad, et nad väikikirelt üles hüppasid ja otsemad vingusid ka kuulid puuketes. Peale selle võis tema lähikonnas teine bandiit puuketes istuda ja see võib olla vaivam. Igatahes oldi nüüd bandiidide laagri külje all.

Leitnant ruttas edasi. Ettevaatlikult hili-ta ta postist mööda. Umbes sada meetrit eespool kuulis ta müra, hääli, lärisemist ning sekka naksusid ühe vankri rattad. Seal pidi olema palju inimesi. See oli kindlasti bandiidide jõugu laagri, ja säärane pesa hävitamine tähendaks terrori lõppu ümbruskonnas.

Leitnant vahits hoolikalt enda ümber. Ta tahtis tingimata laagriile veelgi lähemale pääseda, et otsusele jõuda, kuidas ta oma meestega saaks bandiide paremini rünnata. Sellejuures sattus ta piik äkki vaige riide ribale tihnikus. Väikikirelt haaras ta selle järele. Milline tähtis leidi! Siid krudises ta kinnastatud käes ja järsku sähvas tal läbi peale langevarjusid! Sellest siis need äkilised rünnakud järleivoteedele ja sellest siis need automaatrelvad, laskemoona ja lõhke-ainete hulk, mida bandiidid omasid. Nii siis oli seekord tegemist ühe hästiorganiseeritud „taevast langenud“ bandiidijõuguga. Nüüd oli selge, et igal juhul on vaja lahk-riga lähemast tulvuda. Ja leitnant nihkus tegeusammul edasi. Paarist meetrist piisas: seal see laager oigil leitnandi ees oli kiti-sas, võõga kaetud lagendik, umbes sada meetrit ruudus. Keset seda võsakükku aset-ses kaks peagu täiesti lagunenud hütli, nagu neid putraurajad kasutavad. Nende kõrval ja puude vahel madalad, punaväe telgriidid telgid. Ja läbi binokli nägi leitnant, et jõu-gu kasutada oli raadiosäte- ja vastuvõtu-

jaam. Hütide ja telkide vahel liikus rohkelt bandiite, peamiselt erasikud vene külaela-nike rühad, kellel olid määratud rõivaid; nen-de hulgas ka mõni punaväelase mündrit kandev mees. Leitnant loendas bandiite. Umbes viiskümmend oli neid näha, täpselt arvu oli aga võimatu kindlaks teha. Sama-palju võis neid igatahes peituda hütides ja telkides varjul. Igal juhul tuli arvestada umbes saja bandiidiga. See oli siis arvesta-das meie salgaga, peagu neljakordse ülekaal. Relvastuselt olid nad eesti vabatahtlikest ka kaugeilt üle. Kuid üllatusmoment oli see-vastu jälle meie meeste kasuks.

Leitnandil oli raske otsustada. Abijõudu kohale tuua? Pole usutav, et need nähta-matult saaksid hiliida sinna, nagu tegi tema oma 27 mehega. Tagasi lömbudes arutas leitnant veel kord poolt- ja vastuseisukohad läbi. Lõppeks — ta tunneb isalt oma mees-test ja võib neid täiesti usaldada. Ja seega oli otsus kindel.

Kohe jagas ta ründekäsu. „Rühm, jao-tatud kahte löögijakku, ründab jõugu laag-rit ühtevõrgu kahest küljest. Suurim ette-vaatus juurdehiliimisele, täielikust üllatus-est sõltub kogu ürituse edu.“ Sellest peale ei märgi mälu enam midagi üles kuni hetkeni, mil paremalt haarav löögijagu hävitas va-hetult laagri serval seisava kaksikposti käsi-granaadiga, mille plahvatuse metsatihnikus kraja mitmekordsest, ning algas rünnakut.

Nagu surmav rahesadu tabas bandiite kergekuulipilduja tuli, kahe püstikuulipi-luja valangud, karabiinide üksiklaad ja käsigranaadide löhkemised. Mets kajas las-kude ja plahvatuste kajaist läbilõikavalt. Meie rünnak oli bandiide üllatuslikult taba-nud. Abitult ja peatult tormasid bolshevikud hütide ja telkide vahel edasi-tagasi. Surm-tahtis nende keelk. Raskest langesid taba-tud maha. Karjad ja kriikid kõlasid koku-tavamini kui kõigi meie relvade tulistamine. Eestid veelipüstiti-kuulipilduja esimesest va-langust langes vihmakirde ja möga ja midagi hütidev punaväe komandor, kes oli ühest hütist välja eestunud. Käsi üles visates lan-ges ta kummuli hütte põõsasse. Kuid juba oldi bandiidid ka üllatusest toibunud. Puude tagant hakkas lendama kuule. Kes meie rünnakust pääses, see vastas metsiku tuli-tamisega. Püstolid, püssid, käsigranaadid, kusti kostis isegi minni tume plahvatus. Telk raadioparaadiga oli meie käsigranaad-dest purustatud. Üks hütistest võitis tul-d. Bandiidid tuli muutus üha tihedamaks. Üks eestlastest langes oiaes küljeli: kuul oli ta-banud teda õiga. Kohe pidi järgnema vast-se vasturünnak. Seis niipea kui nad on kogunenud, ei saa meie oma vähemuses-olekut enam varjata.

Eesti vabatahtlikud lamasid üksteisest suure vahemaa ja hästi varjatult laagri serval, püüesiravad pöörasest laskmisest tul-lised. Juba eestlaste püritud ründevaimuga ja pikajajalist kogemustega jõukudevastases võitluses oldi nad oma rünnakuga vastast ootamatult tabanud. Nende võratu vapris aga seisid nüüd raskema proovi ees. Kostis bolshevikile elajalikult karjund „hurrää“ rünnak. Nad tungisid peale, tugevades jä-bematus rüts, aga kardetavalt nagu lavini. Hetkel, mil see jõuk jõudis võsakükku, tuis-kas talu paarikümne eestlaste tihedust vastu. Nüüd alles oli vikatimehel lõikust! Ent

nad saavutasid ruumi, kuigi nii paljud prantsatasid kähedate rõõgastustega maha.

Leitnant vahetas oma püstolkuulipilduja magasini ja heitis sellal, kui käed kiirelt ja kindlalt võiteld tegid, pilgu oma meestele. Üks hetk seisatus ta biogamine ja süda jättis paar takti vahel: seal seisid noor kergekuu-lipildur V. kolme lida-ala vaprusmärgi ka-valer, täies pikkuses püsti ja tretsides sur-ma ja kuradit nillis oma „pitsist“, seda vastu puusa surudes, ründavaid bolshevikke nagu ei võikski temale midagi juhtuda. Kä-sigranaadid löhkemist ta seljatega, kõrval ja ees, kuid ükski kiid ei tabanud noorukit, ükski kuul ei rebunud hulluiget pikali. Seal pöördusid bandiidid ümber ning tormasid tagasi. Nende rünnak oli kokku varisenud. Veel kord sõõstidid skiltund jõugu liikmed meie vastu, nagu oleksid nad hullunud. Ent kuigi nad seekord veel piisat rohkem ruumi saavutasid, pidiid nad ometi veriste peadega tagasi lömbuma. Lõppeks, kolmandal rünnaku ajal, tajus leitnant rohkem kui ta nägi, et vastase jõud andis järele, et tema arv oli tunduvalt kokku sulanud. Surma lõikus hakkas kalduma lõpule.

Lõpp on väheste sõnadega jutustatud. Oma viimase laskemoonaga ründasid eestlaste löögijagused sattus metsatihnikus bandiidide jäänustele ning kihutas nad võsakükku. Vähesed pääsesid metsa, suurem osa neist ilmus ülestõstetud kättega ja värisedes. Nüüd nägid eestlased lähemast lähedusest neid võika, kiskja ilmega nägu-sid, mis omane igale bolshevistlikule bandiidile ja võsakütile. Terve virna automaat-relvi, püsse, kaigas- ja munakäsigranaate, minie ja lõhkeainelid ladusid meie mehed talumehevankril, mille jäljed oldi nad bandiidilagrini juhtunud.

Idarindel, septembrist 1943. a.

Uued koolid Vodjal

Koolidesse võetakse vastu mõlemast soost õpilasi kuni 1. novembrini

Alates eelolevast õppeaastast alustab Vodjal senise tööjuhatajatekooli asemel õppegegevust 2-aastane põllunduskool. Seoses sellega toimub nimetatud koolis õppetöö nii teoreetilises kui praktilises osas vaid talvekuudel, kuna suvekuudel on jäetud õpilastel võimalus töötamiseks kas kodutalus või mõnes eeskujulikus praktikatalus. Seega jääb nüüdsest ära õpilaste kohustuslik viibimine suvel kooli juures, samuti kohustuslik töötamine mõisa majapidamises. Vvalitseva töõjõu puuduse tõttu osutub uue koolitõubi rajamine eriti tervitatavaks, kuna seega avaneb võimalus maanoortel Vodja põllunduskoolis põllumajanduslikku haridust omandada ilma, et selle all kan-nataks tööd kodutalus. Vodja põllundus-kooli võetakse algkooli lõpetanud mõ-lemast soost noori vanusele vaatamata, kusjuures olgu märgitud, et kooli juures on õpilastel tasuta kasutada korter, kü-te ja valgustus.

Teise uuetõubilise koolina alustab eelolevast õppeaastast Vodjal õppetegevust 3-kuulise õppeajaga karjatalitajatekool. Nimetatud kool on mõeldud kar-janduse alal juba tegeutsenud mõlemast soost noortele ning valmistab ette kar-jarivitsejaid.

Nii Vodja põllunduskooli kui ka Vod-ja karjatalitajatekooli võetakse õpilasi vastu kuni 1. novembrini s. a.

Uusi karistusi

Harju-Järva abiprefekti otsustega karis-tati Palde vallas Nurmis külas elutsevad Juuli Aspel'i ja Salme Aspel'i kumbagist 150-rmk rahaträhviga õmblemise töötaasuks vilja nõudmise pärast.

„Õnnestunud manööver“ Toris

Laupäeval, 30. oktoobril, algusega kell 18,00 toimub Tori algkooli hooldekogu kor-raldusel Tori algkooli runnes peoõhtu, mil-le kavas R. Rauniku 3-vaat. näidend „Õnnes-tunud manööver“. Peost saadav puhastulu kaantatakse kehvemate õpilaste toetamiseks.

Piiskop Köpp külastas Tartus haavatud sõdureid

Piiskop prof. J. Köpp, kes neil päevil viibis ametisõidul Tartus, külastas sel puhul haavatud eesti rindevõitlejaid Tartu haigla-tes. Ühtlasi piiskop Köpp tahtis lähemalt tutvuda ka hooldamistööga, mida kiriklikud ringkonnad viigatada saanud sõjameeste heaks Tartus korda saanud, ja eelkätt huvitatud Peetri koguduse 2. pihtkonna haavatu hooldamisringi tegevusest.

Piiskopi saatid küllaskäigul haiglatesse nimetatud ringi juhatuse liikmeid.

Pärnumaal reprivatiseeriti talundeid

Pühapäeval algusega kell 12 päeval toi-mus Pärnas Endla teatrimajas suur pidulik kokkutulek, kuslõikustatõupõha raames toi-mus reprivatiseerimise ürikute üleandmise 54-le eeskujulikele põllumehele. Seoses lõ-i-kustatõupõha tähistamisega kujunes see ak-tus ka maa bolshevikest vabastamise teise aastapäeva pühitsemiseks.

Võistluskeeld Arulaile

Eesti spordiühust karistas Tallinna maie-tajat meistriklassi kandidaati Aleksander Aru-laidi kunekuulise maleruumide külastamise- ja võistluskeeluga selle eest, et Arulaid kiti-tus solvavalt ja väljakutsuvalt maleameti-isiku vastu ja korduvalt ning demonstراتي-velt jättis täitmata selle korraldusi. Keeld on ülemaaline ja kehtib kuni 10. aprillini 1944.

Ilmjärve kalurid pöörduvad koju rikkaliku saangiga. Nad saavad kalade eest raha ja väärtuslikke tarbeaineid. (PK-sõjakirj. Zwirner)

Eesti kaprali kangelas-tegu bolshe-vike tanki hävitamisel

Pahaendeline vaikus valitseb juba mõnda päeva meie kaitseleõigus. See mõjub närvesöövalt, kuna oleme selles rindelõigu osas harjunud hoopis millegi muuga, kui meeldiva sügisese vaikuse-ga. See meie, eesti vabatahtlike, poolt juba armsaksaanud sügismaastik ei jää kahjuks seegikord vaikuse hõlma.

Ootamatult hakkavad bolshevikid ka-hurid haukuma, algul üksikult, siis aga kooris ja ikka tugevamini. Meie teame, see on bolshevikide meeletuheitlulust, kes kõigest väest püüab ses rindelõigu osas läbi murda. Aga siin tõendavad eesti vabatahtlikud, et nad mitte üks-ni surmapõlgavalt peale tungida, vaid ka seda, mis kord juba vallutatud, kaitsta suudavad. Igatsusega ootame käsku, millal saaksime asuda vasturün-nakule.

Nüüd tulistab vaenlane või kogu päeva kõigi tema käsutuses seisvate relvadege meie seisukohti. „Nagu Narva all 1919. aasta talvel“, arvab meie üks-use ülem, ja meie mõistame teda.

Peab ütleva, et mõnikord vastane tabab ka päris hästi. Iga mürsusisse-lõõgi juures õõtsub meie „allveelaev“, — sellise nimega oleme ristunud oma punk-ri, kuna tal on säärane kena väike sis-sekääk ja kuna ta nagu allveelaev küm-nepallise tuule juures siia-sinna õõtsub. „Tuhat ja tuline!“ pajatab mu rüh-mavanem, kui ühe mürsu tabamuse juures meie punker hakkab sellisel võnkuma, nagu tahaks ta hakata hun-diratast lööma. Ka meie küünal ei tee enam seda kaasa ning suvatseb kustuda.

Järgmisel hommikul on „stalinlik õnnistus“, mis meie seisukohtadele sa-jab, eriti rikkalik. Kaunist sügismaas-tikust pole enam midagi järele, kõik on kaetud tolm ja suitsuga. Ja siis avas-tavad meie postide vilunud silmad, et bolshevikud oma tule kaitset vaimistu-vad suurrünnakuks. Aga meie postide kõrvald on veel midagi tajunud. H., noor Sakalamaa vabatahtlik, kes juba kaks aastat rindel olnud, sõnab mulle: „Härra leitnant, ma arvan, need on „noo-laevad!“ Ja see jutt tankidest osutub ka õigeks.

Annan teate kohe kompaniilemale edasi ning alarmeerin oma jao. Suur imestus peegeldub mu meeste nägudel, kui nad oma punkreist välja ronivad ja seda „kena kupatist“ näevad. Kohe aga kaob häärmastus, ja selle asemele asub kindel võitluse ja võidu tahe. „Hendrik, minu juures ei pääse üks-ki „käru“ läbi, sest minu juures on ter-ras, raud ja betoon!“ kuulen mõõda-minnes ühe jao ülemat teisele ütlevat. Tean nüüd jälle, et võin oma meestele loota. „Siin jääme meie võitjaks!“ on meie hüüdsõna.

Bolshevikid raske kahurituli on lõ-puks vaibunud ja nüüd hakkavad aega-misi liikuma nende teraskolossid. Meie ei osanud aimatagi, milline suur au-meile osaks saab: nad valivad oma tee otse meie rühma peale! Pean siiralt ütleva, et kui nägime nelja soomus-mürakat nõõrsirgelt meie kaeviku suu-nas tulevat, hakkas veidi kõhe tunne. Aga see häähtus kohe, kui märkasime, et kõik neli tanki ei veerenud esialgu meie kaeviku peale. Nähtavasti tahtsid nad meid hävitada, et siis järgivale ja-laväele anda võimalus meie seisukoha ülerullimiseks.

Ja nüüd veeresid kõik teraskoletised, kahureist ja kuulipildujast tulistades, piki meie seisukohti. Kui üks neist paneb tegevusse ka oma leegiheitja, tõusevad meestel hetkeks juuksed kiivi-ri all püsti. Tankid ei suvatsenud siiski meie kaevikut ületada, vaid sõitsid au-paktikus kauguses piki kaevikut, et se-da siis soodsas kohas ületada. Nad hoi-dusid kaevikut sedavõrd kaugele, et käsigranaatide ja lõhkelaadungitega nei-le kuidagi ligi ei saanud.

Äkki pöördub üks keskmine tank minu kolmanda jao kaevikjätke peale, ning veereb nüüd vaevalt kuue sammu kauguselt piki mu rühma seisukohta. „Nüüd on paras hetk“, otsustab kap-ral K. „see thieb vagaks teha, maksku

mis maksab, muidu võib see „käru“ meile kõigile ohtlikuks muutuda.“

Nüüd on aeg tegutsemiseks. Sekundi murdosa kestel on kapral K. kaevikust väljas, lömbab lõhkelaadungi lahti, ase-tab selle tanki roomiku ette ja hüppab ise kaevikusse tagasi. Mõõdub paar pi-nevil sekundit. Kas pöördub tank kõr-vale? Plahvatus! Ja „hurraa!“ meie suust.

„See istus nagu rusikas silmaauk!“ arvab minu kõrval seisev rühmavanem, pühkides verd põselt (killukriimustus). Parema roomik on purunenud ning lan-geb maha. Tank peatub mõni hetk — ja hakkab siis aeglaselt edasi veerema. Meie rõõmubarmeeter langeb. Pääseb ta tõesti minema? Aga ei, ta ei pääse, sest, sõitnud veel sada — sadaviisküm-mend meetrit, langeb millegipärast ka ta vasem roomik maha. Nüüd oleme veendunud, et see tank ei saa meid enam rünnata. Tema meeskond, kes ei taha alistuda, hävitatakse naaberkompa-nii meeste poolt.

Siis jookseb rõõmusõnna läbi meie kaeviku, et ülejäänud kolm tanki, kes vahepeal meie seisukohtade taha tungi-nud, on saksa kamraadide poolt hävi-tatud.

Koondatud relvade tules variseb siis ka tankidele järgiva pataljoni tugevu-ses jalaväe rünnak veriselt kokku. Sel-le rünnaku tõrjumisega tekitati bolshe-vikele raskeid kaotusi nii materiaalselt kui inimelude poolest. Meeletus vihas oma kaotuse pärast laseb vastane veel kord oma raskeil relvaldel rääkida, kuid see ei häirinud enam kedagi. Ainult meie punker võnkus taas ning rühma-vanem pajatas jälle: „Kurat võtaks!“ ja taas kustus küünal...

Nädal hiljem. Oleme vahetatud väl-ja ja tõmmatud 80 km rinde taha ban-diide-vastaseks võitluseks. On laupä-va õhtu. Ajanäitaja osutab 19.30. On saabunud post. Kes avab talie saade-tud pakki, kes loeb kirja kodustelt. Seal korraga siseneb üksusestaabi käsk-jalg. Käsk üksuse ülemalt: „Härra lei-tnant je kapral K., kohe üksuse ülema juurde tulla!“

„Pagana pihta“, mõtlen ma, „lau-päeva õhtul veel mõni „saun“? Noh, kui juba, siis võtame „peapesu“ vastu“.

Vantsides koos kapraliga pilkases pimeduses ja tugevas vihmast mõõda küla peatänavat, laseme endil kõik mõ-dunud päevade patud peast läbi joosta. Üksuse ülem pole üksinda oma hüt-tis. Seal on veel kõrge külaline — saks-lane, soomusdiviisi ülem, oma adjutan-diga. Esinen meie kohaleilumise üle. Seal astub juba diviisi ülem minu juur-de ning kinnitab mu vihmast tilkuva kuue nõõpauku aumärgi, samal ajal avaldades tunnustust mu rühma ennast-salgava ja vapra käitumise üle äsjase tankirünnaku ajal, ning soovides mulle edaspidiseks palju sõdurirõnne. Sama soovi saatel kinnitab ta II klassi Raud-risti ka kapral K. kuue nõõpauku ning annab talle üle tankihävitamismärgi pa-remal varrukal kandmiseks.

Lahkume üksuseülema hütist, pärast seda kui ka üksuseülema ja diviisiüle-ma adjutant on meid õnnitlenud. Kui-das me hütist välja saime ja oma hüt-ti tagasi jõudsim, pole meile tänini veel päris selge. Oma hütis meenutasi-me aga veel kord eelpool kirjeldatud sündmusi.

Täna, laupäeva õhtul, tuleb kindral bandiididest ohustatud külla, et meie Führeri nimel aumärke annetada. Ja mille eest — kas polnud see vaid meie kui sõdurite kohus, mis me tegime?

Meie seisame võitluses meie rahva vabaduse ja kogu Euroopa tuleviku eest. Oleme sõdurid ja täidame oma, kahe aasta eest endale vabatahtlikult võetud kohuse, truid oma maale ja rahvale ning truudustõotuse vande, mis meie Führerile oleme vandunud.

ERÜ üritusi Eesti vabastamise teise aastapäeva puhul

ERÜ peajuhi alatised asetäitjad J. Nyman ja A. Esias andsid ajakirjanduse esindajale tutvujamise, milles selgitasid Eesti Rahva Ühisabi üritusi Eesti enamikust ikkest va-bastamise teise aastapäeva — 21. oktoobri puhul. Eriti puudutati kingituste pakikeste saatmist rindevõitlejatele, 21—28. oktoobri-ni toimuvat ohvrinäädalat ning vabastamise aastapäeva puhul toimuvat ülemaalist kar-bikorjandust.

Kõigepealt avaldab eesti rahvas selle päeva puhul ERÜ kaudu oma tänuandeid neile rahvusaaslastele, kes võitlavad rindel maa vabaduse eest. Selleks korraldati eesti vabatahtlikele kingituspakikeste kogumise aktsioon, milleks annetuste kogumine on lõpule viidud. Ja nagu alati on ka seekord kokkutulnud annetuste hulk ületanud loo-tused. Seni saadud andmete kohaselt on igas ERÜ ringkonnas valmistatud kingitus-pakikeste arv ületanud selleks ettenähtud summad. Peale pakikeste on jällegi kokku-toodud ka rohket arvu mune, küpsiseid ja muid asinid.

Pakikeste valmistamine on lõpule viidud

Oma kavakindlalt teostatud taandumistiik-kumist purustavad saksa vägede pioneer-osad põjalikult ka raudteed, et takistada nõukogude järelevdu. (PK-sõjak. Beissel. Wb.)

ja asuvad teel kogumispunktidesse. Esime-ne saadeti ja nimelt Eesti Brigaadile on ühes saatjatega teel sihtkohta. Sellele järg-nevad lähemal peevil teised, nii et kingi-tused võimalikult kõik 21. oktoobriks rin-devõitlejatele eestlastele kätte jõuaksid.

Kingituspakikeste saatetaksid seekord teele tervitusteketiga „Kalevipojast“, mis kõlab järgmiselt: „Seiske vahvalt sõjasoi-dul, tammemetse tugevusel, kaljurünka kindlusella, varjaks vaenu tungi vastu!“

Teise ülemaalsele üritusele eeloleva va-bastamise puhul teostub tänavakariborjan-dus linnades ja asulais. Korjandus toimub seekord juhtlause all: „Eesti Omakaitse ko-gub ERÜ-la.“ Korjajaina rakenduvad oma-kaitsealased.

Korjandusmürgina kinnitatakse anneta-jale rinda üm seeria annetajale armsaks saanud rahvarõivas nukekile ja nimelt Vi-ru ja Petersi neid ning Harju peig. Nuku-keest tulevad korjandusel müügilis vaba-tahlikku annetuse eest, kuid alammääraga 50 penni tükk.

Edasi tuleb maa vabastamise aastapä-va puhul teostatamise ülemaaline ohvrinä-dala korjandus majakonna ohvrihietedega. Korjandus teostub 21.—28. oktoobri-ni ja on mõeldud majanduslike ülesannete täitmise-le ja see peaks haarama kogu rahvast. Selle-pärast ei ole sellel korjandusel mitte olu-i-ne see, et seda toetaksid üksikud suurte summadega, vaid et sellest võtaks osa iga eestlane enda jõukohase ohvriga vaatamata sellele, kui suur või väike see ohver on. Annetusena võetakse vastu nii esemeli kui ka raha. Korjandus toimub mehest majja ja talust talu. Annetused saadud summad kasutatakse raskustesse sattunud eesti rah-vusaaslaste abistamiseks ja eesti rahva heaolu kindlustamiseks. Sellepärast iga ees-tlane, kes toob oma annetuse ohvriüadala puhul, teostab enda rahvusliku aukohustu-si oma rahva kasuks.

Eesti ema on rahva eluandja ja laps rahva elu kandja. ERÜ hoolit-seb ema ja lapse eest. Sellepärast iga eestlane, kes annab ERÜ-le, aitab kindlustada rahva elu ja jä-relkasvu.

Kirev-õhtu Türil

Laupäeval, 23. ssp. esinevad „Puhkus ja Elurõõmu“ korraldusel Türi rahvamajas ajaviliselis mausikaga helikunstnikud Hugo Schütz (viitoli), Silvia Schütz (klaver) ja Evald Oja (bariton). Kontserdi kava sisaldab rea meeleolukaid palu operi- ja operetire-pertuaarist. Alguks k. 20.

Setumaa küla

Kõik muistne on siin realiteet ja seepärast on siin ka kustunud igat-sus ammuse ja kauge järele

Läbi esimeist hallaõist puratud soode, läbi sügisehetevate palude, järele alla kaarjas paljastatud rada, üle tuiskeilise kõrgmiku — ning järsku viskuvad Kito-Lutepää kün-gasalede embusest idahorisondile setu tä-navküla siluetid ja Piusa hommik-kirku-sest helendav hõbelint ürgse lammoru tu-medal põhjal.

On mingi erilise võlu neis küldes: sõr-meisse tulvaks nagu sajandite-tagused muist-seid lõhnu kui nõjatud roigastest lüngtarale, pilgu libisedes üle õlgatustega madalate villuvajunud osmikute.

"Setu ei tea, milleks ja miks see on, vaid kuidas see on", lausub üks rahvalaule-uurijaid ja selle moto kummedes kõrvus, arglikult, pühaklikult lähenedki ühele neist — ning tassa küsid eneselt: kas see ei ole mitte muuseum, mille künnisel seisad!

Ettevaatlikult avad kahetahulise katuse all oleva hoovivärra, mis kaunistatud niker-distega ja värvitud kirjaks (punnane-sinine-roheline). Kummeliheine mure (=õu) lõh-nab meeldivalt, mille rehaluse esisel osal habemik-vanake seisab tõsisena ja mõtliku-na, "rabatuspengi" ees, ümber kuldsed terad kõnelemas lõikuse õnnistusest. Vist loivavad tema mälestusmaale aastate read, kõik läbi hoole ja raskuste kulgenud suved-sügisel, mis napilt andis uudeleiba vaevalise töö palgana. Ja jutt kaldubki noile aastale, mil "õõrimaa pidamise" (= hingemaa) üldiseks nähteks oli talunduslik kiratsemine. Ava-meelselt tunnistab setu: "mes nütüd vika", seet hingemaa jagamisega füüsiliselt talun-deiks avanesid lähedamad eluvalimused ja — töö sai mõtte. Üksikud pioneerid lahku-vadki juba külast "paustusele" (= omale krundile), et saäi "erakõuel" luua kultuur-se-mat ja kaunistat kodu.

Need on esimesed praod, mida lõõvad "erakõued" iganenud harjumustesse. Ühtlasi kaob ka "nii jäck-järgult küla vaim oma veneliste pillamiste" ja laiskustlendavate pahedega ning arvurikaste, "praanikpöeva-dega".

Vanale kalendrile ja vanadele tähtpäeva-dele — pühadele, mis enamikus langevad tööpäevadele, olid see siin pimeist tru: pu-degu vill või mõdanega hein! Neis külla-des ei tunda totaalselt sõda ega pingelikkaid, anduvaid loovaid tööhетки, vaid kui täna on "viisapäev" (=ussid lähivad maa sisse), siis pole võimu ega käsku, mis paneks inimesed tööle. Näidaku kalender esmaspäe-va — kui tahab — aga traditsioonikohaselt (!) tuleb logetada ja rõõmuse ning lustliku olla. "Viisapäev" on viisapäev — see väärir-pühitsemist ja seda peab pühitsema, seletab setu ning peab praanikuit ja läheb naaber-külla kostma (külastuskäigule), kust tuli ka-nabki juba "karmoshka" varaseid ilutseid helisid.

Rahvarõivade perenaine saadab karja ja annab viimaseid juhendeid is vanasse müti-si ja kumbe uppuvale pisipoisile, kelle tõi-ne-karm "kurat" loob kobe kodurahu tal kolme lamba ja kahe lehma vahel. "Viis-pääd" — see on talu kari, talu, mida peat-akse jõukamaks küllas. Tüll-tall, tüll-tall he-liseb lakamatult kell. Iga värav puistab umbes võrde annuse neid kondiseid, kõhnu-olendeid küllatavale (kellede päevane pi-maand 3-5 l) ja siis nad suunduvad koos kaugele palude poole, "kindralite" käre-da sõimu saatel.

Mõitlikult langetad pää — ja hubane ko-dutune valdab meeli. Meenub kauge kas-te-letulevud karjatunne, varahommikused esimesa lõhnavad põllud... — Sääi oli kõik teistil!

Tahumeta palkidest elamu koosneb ühest trest ja selle otsas olevast "seenisest" (=eeskoda). Seenises silmame ümrit pekti-geta (=surumismuud) — kaustamisel pämi-selt veel kadakamarjadest taari valmistamisel — ja taganurgas halli käsikivi, millele

unkast viskub valgust, et kuivatada sellele langenud setu perenaise — talu tööorja — higi.

Seenine, see on õieti aida k. t. (=kohus-tetäitja), peites enda tühimusse kõik talu aarded. Seinas roostetavad sirdid, nurgas vedelevad tõivad ja pesukurikad, riitlil aga jahukauss ja paastupäevi ootav, "maslakruus". Ent väljakutsuvalt esiplaanil koidest pur-tud, geomeetrilise ornamendiga kirjutatud "vakk", kord toodud siia leelo saatel, täna aga kõnelev 48-aastasest abielust.

Seenisest, kaudu madala ukse, siseneme suitsuvingulise tarre. Nurgas ehi, suur ja lame, andev aset talvel talu tihkessa-lfikme-lisele noorperele, olles nii nende töö- ning magamiskohaks. Ahjusest vähe madalamale on ehitatud leso (=pikutamisease), mis tavaliselt ka peremehele õasemeks. Selle all põlvkõrguseni ulatuv "kassipink" päeva-seks "piisimiseks" (=soojendamiseks) ning abju all "kanakuut", aulloomade pime tal-vine vangla.

Kõik on siin ürgne ja setuline: "anoma-nulk, sõngunulk, pühataenuk", kus valva-vad jumalad, ikoonid ja pildid kogu elu. Patusemate toimingute ajaks (nagu poskari-ajamine, joomine jne.) suletakse "kibot" (=pühakojude kapp) või riitlil korral tõm-matakse ette valge, punaste sissekoetud põikjoontega "pühäerätt" (=linik).

Agas siiski — südamenurka hiitib soe tunne — siin on ootatud leelod ja laulud; neis primitiivseis tingimustes, elades keak-venelasi ja idasurvet, on säilitatud rahvus-lik omapära ja "seto king".

Istume tumeledeks parkunud lõhndpingil ja vaatleme uudistavalt olevikku kantud minevikku. Ning siis täitub madal ja väike tare leelost, kumedaist helidest, valge rüpi-ku (=pikk-kuub) rütmiliselt hõljudes:

"teno teile, Eesti velle,
kõl meid är' eloga' osti",
võrrast vangist vällä veija".
Tuu meid Eesti külge köödi,
velle lähendi jälle...
Jäl' või leelot liigutolla,
laotolla laulu heliä."

Kuigi leelo elab viimaseid päevi ja kaob ühes varisevate vanadega, on setu küllad siiski tulvil ebausk, millest nakatatud ise-gi noorus. Erilise müstikaga on seotad saun, must-kunetide sünnimaa. Kumpuoor ja "kü-latark" siin teostavad nad omad taiaid ja loitad, siin valmib puuk ja luupainaja, aga saun on ka setu külaile haigla, sünnitus-majaks ja arstikabinettiks ning laupäeva-õhtul töövaevast väsinud kehale puhastus-tuleks.

Kõik setu külad ja tared, nad on sarnas-sed, nii siinult kui vormilt: ikka tänavakülad, majad tihedalt üksteise kukil, andes vaid küla südamikus ruumi kooguga ühiskavule ja talatud murule, kus suviti toimuvad mängud ja tants ning kus setu elatunud po-reemadki sooritavad oma "katõtsaga kargu-sä", hoolimata, et sama legendiku serval "täsoona", rist katusel, papi esindajana val-vel.

Argipäeviti on küla vaikne. Mehed on kangemall välitööil, naised aga põldudel, sest need on ju setu põllunduse nii teo-retilised kui praktilised juhid. Ja maahari-mise primitiivsest kõneleb laudataguseil laandil värskest mullast lõhnav karuõhk, mis käsitatav inimjõul, laste kaasabil.

Õhtuti elavneb uuesti küla: koduvärv-avad avanevad alles päikesee laskudes väsi-nud tüljailaie — töölistele ja ka neliäljalge-sle. "Nii see on!" — on õhtugi eluloosun-giks ja imeharva kuulub küsimust: mika? — sest kogu küla hõlmab külvatav, s. o. isade traditsioone. Need on küla aabitsaks, tema jügemikuks ja leuluramatukaks. Põlvest põlve kantavad laulud, muinasjutud, vana-sõnad, mõistatused, kombed — see on veel

Saksa noored sõjapanuses. Vasakul noored tuletõrjufad. Paremal: BDM-tütarlapsed abistavad Saksa Punase Risti õdesid sidumise juures. (PK-sõjakirj. Genzler. Wb.)

tänagi setude tööline kool, tema vaimuelu rikastaja, tunnete süvendaja. Praasnik ja kü-lakirimaak asendab ühingu, praadendit, muu-sika ja kõik muu vabaharidustöö raami kuu-luva.

Setumaa külas — siin kustob igatsus kauge, eksotiilise, olematu järele. Siin kus kõik muistne on realiteet, lähedane, inim-lik ja olev ning surub sulle pihku range töökaan, analoogilise eesti rahvustikule är-kamisajale.

Leebelt kohisevad leinakased tarade künasil, vaaradel leegitseb eha ja üle viltuvajunud majade "traavi" lennuk. Am-

mulisui, seistes tänaval, käed tõmmatud "kulakohe" (=rosikasse), jälgi seda lendu bõbepäine vanake ja ennustavalt poetab vaid ainult kaks sõna: "ajad muutuvad."

Kas ta aimald saabavat hommikut, tema, kes "saunimise" eest aastasea? Kas ta mär-kab, et lükanväravale on kirjutatud: me-ne, mene, tekel... Või ta lausub ka ise — uvarsin, et

"mi lataõ sammo pita'
jovvaasi ika töiatõga".
Et saas valgõit päivä nädä'
tulõvikub Setumaa."

L. L.

Noor-lottad

Soome tütarlapsed tervitavad saksa noori

Aino Helminen, Helsingi noor-lottad 7. sektsiooni juht, kutsuti Tuusula Lotta-Swär-di kooli lottajuhide väljajätkamiseks. Oma 28 kaaslasega, kes tulid kokku Soome eri maanurkadest, astus ta täis tagasihoid-likult esmakordselt sellesse kooli, kus ta nüüd omab kolme nädala jooksul loengute, spordi- ja võimlemistunde, praktiliste näi-de, muusika- ja käsitööõpetuse näol ulat-usliku väljaõppe.

Ta uurib parajasti eesruumis õppekava, mis on mustale tahvile välja pandud, kui ta kohtab samas Lotta Forsiust, noor-lottade sekretäri Lotta-Swärdi keskjuhatuses. Kõne-luse juures ei kehti mingid juhihittid, igat-õht hütatakse lihtsalt "lõttaks". Kõrgeimaks juhiks on nii lottad kui ka noor-lottad (8-17 aastani) ühiselt lottajuh Fanny Luukonen. Kooli suures saalis on uutlunnukate vastu-võtuks laud kaetud kaerapudru ja piimaga.

Juhtide tutvumine toimub valkalt ja omaette, kuni lottajuh Hilja Riipinen, kõigi noorlottade (nende arvu loetakse praegu 46.000 ümber) tähelepanu köidab. Ta annab kursuse avamise puhul sihte ja juhtuõde igale osavõtjale.

"Juhtaja õpettaa enemmän toilaan kuin sanoilaan!" — Juht õpetab alati enam oma eeskujuga kui sõnaga! — kinnitab ta üht noor-lottade esimesi põhimõtteid ja arendab sel-lest lähtudes igapäevase valkase abi ja paaru-se vajadust, mida kõik noor-lottad soorita-vad sõjajõudude lasteasutades, perekondades ja sõjaväelikele taludes, kodumaal kõigi abivajajate juures. Nende töö oleval võitlus, kusjuures ükski ei kaebavat, nagu oleks see üle jõu või võimatu, kuna nende kogu ar-

maast teenivat seeläbi oma rahvast. "Lotta tütarlapsed kuivatavad sõja läbi hädased saattunute pisarad," tungib juhataja häälele oma kuulajate valmisoleku, ja seejuures mõtlevad noor-lottad oma sugurahvast kauge-malegi. Kõrgenenud noortehiud tõusevad oma kohtadelt, et valkides tervitada seda rahvast, kelle hulgas iga häda ainult tugev-dab võitlustahet ja kelle keeskel nad teavad kaasvõitlejad, kellele nad tahavad säilitada truudust. Haavar on see sügav liigutus, mil-lega need noortehiud avaldavad, et nende loomuliku elu võitluse instinkt teeb nad võimeliseks võrrotate kultuuritöödele ja ühise rahvasteele väärtuste eksimatuks tun-netamiseks.

Seal astub üks nendest juhtidest oma kamraadide keskele. Kõneleva silmapilgu elamuste põhjal teeb ta ettepaneku: meie siin tahame kirjutada Saksa-maa noorusele. Ja see otsus teostataksegi koha peal. Nad kirjutavad: "Tuusula, oktoobris 1943.

— Armasd naisõõbrad Saksa-maa nooruse hulgas. Meie, noor-lottade juhid, saadame Teile Syväranta lottade-kooli kursusest sü-damlikke tervitusi. Meie jälgime mõtteis kuumat sõdamega Teie kaunist panust Saksa-maa tuleviku eest — meie töötame ühiselt oma kodude eest! Aili Väisänen, Anne-Liire Lehtonen, Maila Luokko..." Igauks neist jäädvustab oma alkijärgi seilele avaldusele. Nendad kõik teevad seda aga ka oma kam-raadide nimel, ja kui lottajuh Aino Helminen pöörab koolist jälle tagasi enda 7. sektsiooni juurde, siis leiab nende läkitus ka tema ük-suse noor-lottade poolt üksmeelsest hääks-kiiti.

RAADIO

NELJAPÄEV, 21. OKTOOBER 1943.

5.00 Saade saksa sõjaväele. 6.15 Päeva-uudised. 6.30 Hommikukontsert (ülekanne). 7.00 Päeva-uudised saksa keeles. 7.15 Muusikaline hommikukontsert (Mng ja hpl). 8.30 Põllumeestele: Põllumees Eesti tuleviku kindlustajana (Rahvakasvatuse peavalitsuse juhataja Boris Meret). 8.45 Päeva-uudised. 9.00 Päeva-uudised saksa keeles. 9.10 Lan-desdienst Ostland. 9.25 Saatepauz. 11.30 Eesti ja saksa marse (hpl). 12.15 Päeva-uudised. 12.30 Päeva-uudised saksa keeles. 12.45 Lõunamuusika (Ringhäälingu suur orkester P. Karpi juhatusel ja hpl). Saate kannab üle ka Riia saatja. 14.00 Päeva-uudised saksa keeles. 14.20 Heliid Eestist (hpl). 15.30 Muusika pärastlõunaks. (Ringhäälingu tantsu-kapell L. Tausti juhatusel ja hpl). 16.45 Päeva-uudised. 17.00 Päeva-uudised ja saate-kava ülevaade saksa keeles. 17.15 Seda ja teist (Ringhäälingu tantsukapell L. Tausti juhatusel). Saate kannab üle ka Riia ring-hääling. 18.00 Muudlastele: "Valkne kena kokakene". Laulupõlmik kodust ja kodu-sest elust. 18.20 Noorus laulab (hpl). 18.30 Aja kaja ja saatkava ülevaade. 19.00 Muu-sika (üle). 19.15 Rindereportaaž (üle). Sak-sa keeles. 19.30 Muusika (üle). 19.45 Poliitiline loeng (üle). Saksa k. 20.00 Päeva-uudised saksa keeles. 20.15 Saksa sõduri tund (Eriksaade eesti vahetahhikele). 21.00 Päeva-uudised. Ainult Tartu. 21.15 "Patt vere vastu". Elmar Epneri kuuldepile enamlaste ajast. Näitejuht: Gert Helbemäe (Heliüle-võte 17. 9. 43. (mgn). 22.00 Päeva-uudised saksa keeles. Järgnevalt saatelõpp.

REEDE, 22. OKTOOBER 1943.

5.00 Saade saksa sõjaväele. 6.15 Päeva-uudised. 6.30 Hommikukontsert (ülekanne). 7.00 Päeva-uudised saksa keeles. 7.15 Muusikaline hommikukontsert (Kõnigsborgist ja Ham-borgist). 8.45 Päeva-uudised. 9.00 Päeva-uudised saksa keeles. 9.10 Landesdienst Ostland. 9.25 Saatepauz. 11.30 Kergelt ja hoogsalt (mgn). 12.15 Päeva-uudised. 12.30 Päeva-uudised saksa keeles. 12.45 Lõunamuusika (Üle. Viinist). 14.00 Päeva-uudised saksa keeles. 14.20 Johann Straussi operetiivise (mgn. ja hpl). 15.30 Muusika pärastlõunaks (mgn. ja hpl). 16.45 Päeva-uudised. 17.00 Päeva-uudised ja saatkava ülevaade saksa keeles. 17.15 Muusika pärastlõunaks (Riia ringhäälingu tantsukapell Arnoldi Korneliuse juhatusel ja hpl). Ülekanne Riist. 18.00 Eesti ja sak-sa kultuur (4): Saksa ooper Eestis. (Dr. Carl J. Brinkmann, saksa keeles). 18.15 Saksa ooperiteist (hpl). 18.30 Aja kaja ja saatkava ülevaade. 19.00 Ringhäälingu eri-sümfoonia-kontsert Tallinna kontsertide 1943-44 sarjas.

Kaast. Prof. A. Steiner, tshello ja Ringhää-lingu suur orkester O. Rootsi juhatusel. („Estonia" kontserts.) 20.00 Päeva-uudised saksa keeles. 21.00 Päeva-uudised. Ainult Tartu. 21.15 Lõuna päevalõpp (hpl). 22.00 Päeva-uudised saksa keeles. Järgnevalt saatelõpp.

Türi uudiseid

Türit 180 rindepakki

ERÜ Türi komitee poolt on valmistatud ja teele saadetud 180 tervituspakki väljaja-gamiseks rindel viibivale Eesti vabatahtli-kele Eesti vabastamise teise aastapäeva pu-hul 21. oktoobril. Pakid sisaldavad maiustu-si ja mitmevõrseid eemside, mis on saadud annetuste näol. Toiduaineid on annetanud peamiselt Särevere vald.

Esimesed raieitööksaadet saadeti välja

Neil päevil saadeti linnavalitsuse poolt raiekohtadele kätte esimesed raieitööksaadet töödga alustamiseks metsades. Esimeses järjekorras on välja saadetud 90 käeku, mil-le kohaselt käesajad peavad oma raienormi täitma 1. novembriks. Käesajand raie-kohtadest peab asuma metsatöödele Türi metskonda 40, Käru metskonda 30 ja Kõpu metskonda 20 talmeist.

Kokku on seni vabastatud metsatöödest 100 isiku ümber, neist arstistunistusega 30. Umbes sama palju vabastamispaalveid on veel otustamisel.

Rehepeksumasinas tekkis plahvatus

Omapärane õnnetus juhtus Kuresaare lähedal Suurmõisa külas asuva Leineri talu rehepeksul. Töö lõppemisel, viimseid pühkmeid masinasse pannes käis rehepeksu garnituuris tugev plahvatus, mis purustas rehepeksumasina. Õnneks inimestega õnnetust ei juhtu-nud ja ainult üks tööline sai masina-trumli kildudest kergemini vigastada.

Õnnetuse põhjutas tõenäoliselt vil-jakogumisel selle hulka sattunud lõhke-kampel või sütk, mis masinatrumli töö-tamise ajal plahvatas.

Järvamaalt rindele 1000 tervituspakikest

ERÜ Järva ringkonnakomitee poolt saadeti esmaspäeval Narva kaudu teele 1000 tervituspakikest rindemeeste-le. Suuremate rinde-pakikest saatsid Järvamaalt oli seekord Türi linn, nagu meie lehes teisel juba tea-tatud.

AMETLIKUD TEATED

Talumetsades 1943/44. talvepöolaastal küt-tepuude raiumise määrus 13. oktoobrist 1943.

Okupeeritud idaalade riigiministri ida-ala Riigikomisariaadi õigussõnne andmise määruse, 24. aprillist 1942 (VBIRMOst lk 17; ABL Reval lk. 507), § 1 alusel määrati:

§ 1. (1) Iga taluomanik, kel on talumet-sa, on kohustatud raiuma kuni 1. maini 1944 küttepuid jämedusega üle 7 cm ja ni-melt:

1. 2 rm metsaga kaetud metsamaa hek-taarilt.

2. 1 rm metsaga kaetud heina- ja karja-maa hektaarilt.

Mööduandev on külvipinnaloendus juu-nist 1942.

(2) Kõigil juhtudel, kus saadud pinnaar-vude õigsuse kohta on olemas kahtlusi, määrab raienormi kindlaks maavanem või maakonnava hanna linnapea kokkuleppeil põllumajandusliku maakonnaametiga. Pin-naarvude kontrollimise tõttu ei tohi esineda tähtjaga edasilükkamised.

(3) Puude raiumisega puudutatud talu-omanike vahel vajalikuks osutuva tööõud-ude jaotamise korraldab vallavanem.

§ 2 (2) Taluomanik on kohustatud:

1. poole kindlaksmääratud normist kuni 15. veebruariks 1944 ära tooma metsade va-litsuse poolt kokkuleppeil vallavanemaga määratud laduplatsile;

2. teise poole, mis määratakse vallava-nemate kasutusse eesti vabatahtlike pere-konnaliikmete varustamiseks, tootlus- ja töõndusmajanduse sõjaliselt tähtsate käiti-te ja talvitehnikakonna küttesaite jaotades katmiseks, kuni 1. oktoobri 1944 valla-vanemate juhatusel järgi ära tooma.

(2) Laduplatsid esimese (1) lõike p. 1 nimetatud küttepunde jaoks määratakse metsade valitsuse poolt kokkuleppeil valla-vanematega linnadesse või maanteele ääres, võimalikult aga raudteesajamade juures. Voo-ajad määrab kindlaks metsade valitsus kok-kuleppeil vallavanematega. Nende puude vastuvõtmine ja järelevalve kui ka müük laduplatsidel on Metsade Keakvalitsuse üles-anne.

§ 3. 15. veebruariks 1944 äratoodav raienorm väheneb 50 protsendi võrra, kui talu-omanik küttepuid ära toob laduplatsile ku-ni 15. jaanuarini 1944.

§ 4. Taluomanikele tasutakse ametlikult kindlaks määratud hinnad:

1. § 2 esimese (1) lõike p. 1 tähendatud laduplatsidele toodud puude eest Metsade Keakvalitsuse poolt.

2. § 2 esimese (1) lõike p. 2 tähendatud puude eest vallavanemate kaudu.

§ 5. Taluomanikud, kes ei ole või on ainult osaliselt täitnud nell Talumetsades 1942/43. aasta talvi küttepunde raiumise määruse, 7. oktoobrist 1942 (ABL Reval lk. 595), järgi lasuvaid kohustusi, peavad puu-duvade hulga täiendavalt ära tooma § 2 tähendatud tähtaegadeks.

§ 6. Seda, kes raienormi õigeaegselt või täielikult ei täida, karistatakse, kuivõrd teiste eeskirjade järgi ei ole raskemad karistust ette nähtud, vangimajaga kuni 6 kuuni ja rahaträhviga kuni 500 rmk. või ühega neist karistustest.

§ 7. Kui pool kindlaksmääratud raienormi ei ole 15. veebruariks 1944 välja vee-tud (§ 2 esimese (1) lõike p. 1), siis on vallavanem õigustatud § 1 järgi kindlaksmääratud raienormi küttepundega isevaras-tajate poolt laskma üles töötada ja välja vedada ning seevõrd viitvatalt taluomani-kult ära võtma valitsemise.

§ 8. Haruldasi puid, kaitsemetsi, ilmetusi ja puistikke tuleb säästa raiumise eest. Nende puidala jääb raienormi arvutamisel arvesse võtmata.

§ 9. Käesoleva määruse teostamiseks vajalikud haldusekirjad annab Põllumajanduse Keskvallitsuse juhataja kokkuleppeil si-sedirektoriga, majandus- ja rahandusdirek-toriga ja Metsade Keskvallitsuse juhatajaga.

§ 10. Talumetsades 1942/43 talvi kütte-punde raienormi määrus, 7. oktoobrist 1942 (ABL Reval 595), kaotab kehtivuse.

§ 11. Käesolev määrus jõustub 16. ok-toobril 1943.

Tallinnas, 13. okt. 1943.
Kiudrakomissar Tallinnas
Litzmann

TEADAANNE

Paide Saksa Ametpostkontor tuletab raadio-abonentidele käesolevaga meelde, et raadio-ma IV kalendriveerandasta eest Rmk. 3. tuleb tasuda oma piirkonna postiasutusse hiljemalt oktoobrikuu jooksul.

VODJA PÖLLUNDUS- JA KARJATALITA-JATEKOOLI võetakse algkooli haridusega mõlemast soost õpilasi vastu kuni 1. novembriks s. a. Õpilastel kooli poolt tasuta korter, kütte ja valgustus. Toitlustamist korraldab õpilaste ühisöötk. Address: Vodja ag.

Koolijuhataja

KAOTATUD 18. skp. Türi-Vätsa vahelisel maanteel sõiduauto TAGAVARARATAS koos KUMMIGA. Leust palutakse tasu eest teatada Järvamaa põllumajandusjuhile Paide, Posti tän. 4, telefon Paide 16.

KAOTATUD 15. okt. s. a. Esna jaamast Am-muta teotsani peentrahakott dokumentide, raha ja snepervõtmega. Palun ausat leidjat vähemalt dokumendid ja metallemed do-kumentidel leidvalda aadressil ära saata või nende asukoht teatada si!

Paide Linna algkooli vajab NAISTEENIJAT. Palkamine Paide Tööameti kaudu. Avaldu-sed saata koolijuhatajale kuni 1. nov. k. a. Koolijuhataja

KAOTATUD roheline seljakott jalgratta võt-mete ning puhastustarvete karbiga. Leidjat, kelle isik on tuntud, palutakse leitud ese-mad ära tuua Paide Majandusühistu „IVA" peakauplusesse.

KADUNUD 2 lammas (shopshire) t. vanem üti ja tall-jäär) Särevere v. Rauka külas. Teatada vaevataen eest Türi, Rauka postk., H. Pent

Toimetuse kättesaadavil igal tööpäeval kella 8—12, talitus avatud igal tööpäeval kella 8—17.30, laupäeval kella 8—13-ni. Kehtivad kuulutuste hinnad: O—nr. 1 ja R—nr. 1. Addressi muutmise 20 penni.

JÄRVA TEATAJA Nr. 121.
Neljapäeval, 21. oktoobril 1943. a. Lhk. 4

130.000 õpilast asus koolipingile

Esmaspäeval algas õppetöö kõikides koolides üle kogu Eesti, mis puhul asus jälle koolipingile ümmarguselt 130.000 õpilast nii alg-, kutse- ja keskkoolides kui ka gümnaasiumides. Tänavu viibis koolitöö algus peamiselt põhjusel, et vanemad õpilased olid rakendatud vilja-saagi koristamistöödele, mis neid hoidis ka pikemat aega koolitööst eemal. Nüüd aga, pingel mõõduiselt põllutöö alal, avanes võimalus jälle õpilasi juhtida koolipingile. Sõjalaokorrast tingituna esineb ka tänavu raskusi õppetöö alal, kuid neist pühitakse haridusele juhtiva-te asutuste kaudu üle pääseda ning võimalusi luua, et õppe-tegevus üheski koolis ei katkeks.

Haridusdirektori poolt kogutud

Järvamaa koolid alustasid tööd

Linnalapsed jätsid seljataha elamusterikka ja kousutava töõsuve

Esmaspäeval alustasid üle maakonna uut õppeaastat Järvamaa koolid. Noored, tulles seekord koolipingile tööst karedate kätega ja päikesest pruunistunud nägudega, moodustasid käesoleval aastal mõneti eelmis-test kooliaasta algustest erineva ja elurõõm-se kirju pere. Ja sedamööda moodustas ne-de esimese päeva rõõmsa jutusuminiagi pea-sajalikult suviste maastöömüjete üksteisele jutustamine, mis linnalaste juures ju tõe-liselt ka osutus omapäraseks elamuste-tervik-kuks. Maailaste kohta ei saa seda mõistagi ütelda.

Koolitöö alguse puhul toimunud kõikides koolides, kus algas esmaspäeval õppetöö, vastavad tühikest aksitud koolijuhataja sõnavõttuga ja rahvushümniga.

Koolitöö alguse puhul pöördusime maa-koolivalitsuse juhataja maavanem H. Li p'p' poolle, kes meile lahkelt jutustas alanud koolitöö startisid.

Õppetöö Järvamaa koolides algas mõni-nagete eranditega esmaspäeval, kusjuures vaid üksikud koolid esile kerkinud asjaolude tõttu õppe-tegevust pisut hiljem alustavad. Nii alustab Paide gümnaasium õppetööd 25. oktoobril, Tapa gümnaasium 1. novem-bri, Rakke algkool 23. oktoobril ning Tapa algkool 1. novembril. Üksikute raskuste suhte-tes ruumide alal pean rõbutama, et selles osas

andmetel tänavu suuremaid muudatusi ei esine nii koolide kui ka õpilaste üldises arvus. Vastavalt neile andmetele, rakendatakse tänavu sügisel tegevusse 1168 algkooli. Koolidest asub linnades 102 ja maal 1066.